Received: 21/11/67 Revised: 17/03/68 Accepted: 24/03/68

ปัจจัยทำนายพฤติกรรมป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อการนันทนาการของผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่

Predictive Factors of Preventive Behavior Towards Recreational Use of Cannabis and Kratom Among Parents of Secondary School Students in Chiang Mai Province

อุษาวดี สุตะภักดิ์
คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ
ผู้รับผิดชอบบทความ (e-mail: usawadee.m@gmail.com)
usawadee sutapuk
the faculty of Pharmacy, Payap University
Corresponding author (e-mail: usawadee.m@gmail.com)

บทคัดย่อ

การวิจัยภาคตัดขวางเชิงวิเคราะห์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ ความตระหนัก และพฤติกรรมการป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อการนันทนาการของบุตรหลาน ของผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกัน กลุ่มตัวอย่างคือผู้ปกครองของนักเรียนมัธยมศึกษาจาก 5 โรงเรียน โรงเรียนละ 100 คน ทำการกำหนดสัดส่วนในแต่ละชั้นปี และสุ่มตัวอย่างแบบง่ายเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่าง เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามระหว่างเดือนมกราคม ถึงมีนาคม 2567 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่าง 500 คน มีการใช้กัญชาและกระท่อมร้อยละ 2.2 และ 1.8 ตามลำดับ มีการปลูกกัญชาหรือกระท่อมเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ร้อยละ 4.3 และได้รับข้อมูลข่าวสารจากโรงเรียน ร้อยละ 52.4 กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ต่อกัญชาและกระท่อมในระดับต้องปรับปรุง ร้อยละ 41.9 และ 45.5 ตามลำดับ มีความตระหนักต่อกัญชาและกระท่อมในระดับปานกลาง ร้อยละ 48.2 และ 49.2 ตามลำดับ และมีพฤติกรรมการป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมของบุตรหลานในระดับเหมาะสมร้อยละ 67.2 และพบว่าปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันของผู้ปกครอง ประกอบด้วย เพศหญิง, การได้รับข้อมูลโทษของกัญชา/กระท่อมที่มีต่อเด็ก, การได้รับข้อมูลจากโรงเรียน, การเป็นบิดา-มารดาของเด็ก, ความรู้ต่อโทษของกัญชาที่มีต่อเด็กระดับปานกลางถึงดี และความตระหนักต่อโทษของกัญชาที่มีต่อเด็กในระดับปานกลางถึงเหมาะสม โดยสามารถทำนายพฤติกรรมการป้องกันของกลุ่มตัวอย่างได้ร้อยละ 38.1 ข้อเสนอแนะคือ สถานศึกษาควรสนับสนุนให้ผู้ปกครองมีบทบาทในเชิงรุก เช่น การพูดคุยหรือแนะนำโทษของกัญชาและกระท่อม การเฝ้าระวังหรือสอดส่องพฤติกรรมเสี่ยง รวมถึงการร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมในเด็กและเยาวชน

คำสำคัญ: ปัจจัยทำนาย พฤติกรรมการป้องกัน ผู้ปกครอง การใช้กัญชาและกระท่อมในเด็กและเยาวชน

Abstract

This cross-sectional analytical study aimed to evaluate the level of knowledge, awareness, and the preventive behaviors of parents regarding recreational use of cannabis and kratom among their children who were attending secondary school in Chiang Mai Province, as well as the factors predicting these preventive behaviors. The sample consisted of the parents of students from five schools, with 100 participants from each school. The sample was stratified by grade level and selected through simple random sampling. Data was collected from January to March 2024 using a questionnaire and was analyzed by descriptive and multiple logistic regression analysis. The results revealed that among the 500 sampled individuals, 2.2% using cannabis and 1.8% using kratom, with 4.3% growing cannabis or kratom for household consumption. About 52.4% of the sample received information about prevention measures from schools. The sample group has knowledge of cannabis and kratom at levels that need improvement, with 41.9% and 45.5%, respectively, while 48.2% and 49.2% of sample had moderate level of awareness about cannabis and kratom. About 67.2% of sample exhibited appropriate preventive behaviors regarding the use of cannabis and kratom by their children. The binary logistic regression analysis revealed that predictors of preventive behaviors among parents included being female, receiving information about the dangers of cannabis/kratom to children, receiving information from schools, having a parental bond with the children, having moderate to good knowledge level about the harms of cannabis to children, and having moderate to adequate awareness level of the harms of cannabis to children. These six factors could predict 38.1% of the sample's preventive behaviors. Recommendations suggest that schools should encourage parents to take a proactive role, such as discussing or advising on the harms of cannabis and kratom, monitoring or supervising risky behaviors, and collaborating with schools to prevent the use of cannabis and kratom among children and youth.

Keywords: Predictive factors, preventive behaviors, parents, use of cannabis and kratom in juveniles

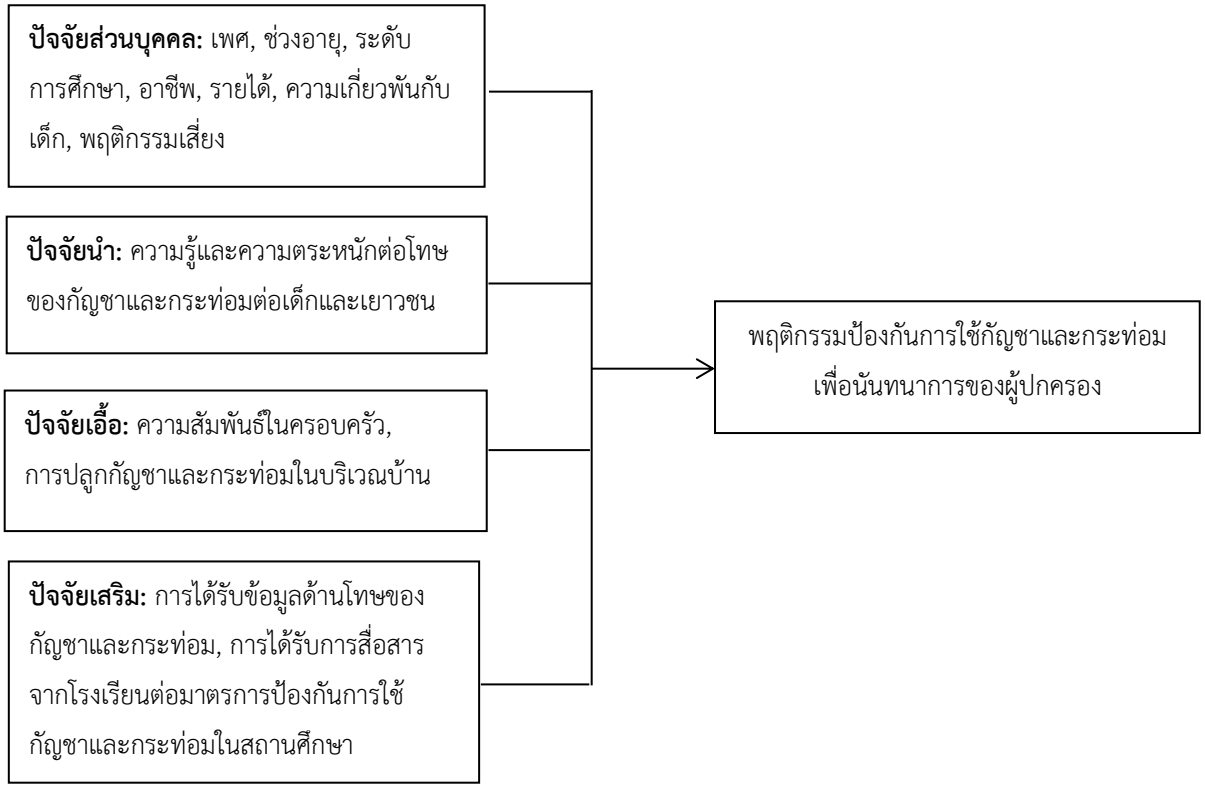
บทนำ

“กระท่อมและกัญชา” เดิมเป็นพืชที่มีสถานะเป็นยาเสพติดให้โทษ ภายใต้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ต่อมามีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในปี พ.ศ.2562 เพื่อให้สามารถใช้กัญชาและพืชกระท่อมในทางการแพทย์ได้[1] จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564[2] เพื่อยกเลิกพืชกระท่อมจากการเป็นยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 มาเป็นพืชที่ประชาชนสามารถปลูกและบริโภคกระท่อมตามวิถีชาวบ้าน รวมทั้งยังซื้อหรือขายใบกระท่อมโดยไม่ผิดกฎหมาย แต่ห้ามไม่ให้นำไปผสมยาเสพติดอื่น เช่น "สี่คูณร้อย" และห้ามจำหน่ายให้แก่เยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี สตรีมีครรภ์ และสตรีให้นมบุตร รวมถึงห้ามขายใบกระท่อม น้ำต้มกระท่อม ที่หอพัก สวนสาธารณะ สถานศึกษา ขายโดยใช้เครื่องขาย และห้ามโฆษณาหรือสื่อสารการตลาดใบกระท่อมหรือน้ำต้มกระท่อมเพื่อจูงใจสาธารณชนให้บริโภคอีกด้วย ส่วนกรณีของกัญชานั้น ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 พ.ศ. 2565[3] มีการยกเลิกส่วนต่างๆของกัญชาออกจากยาเสพติด

ให้โทษประเภทที่ 5 ยกเว้นเพียงสารสกัดจากกัญชาที่มีสาร THC มากกว่า 0.20% ที่ยังคงเป็นยาเสพติด ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2565 เป็นต้นมา ส่งผลให้ประชาชนสามารถปลูกกัญชาในครัวเรือน ครอบครองกัญชาในส่วนช่อดอก ใบ กิ่งก้าน ราก ลำต้น และสารสกัดที่มีปริมาณสาร THC ไม่เกิน 0.2% และจำหน่ายส่วนของกัญชาได้ ยกเว้นช่อดอกที่เป็นสมุนไพรควบคุม ซึ่งผู้ที่ประสงค์จะศึกษาวิจัย ส่งออก จำหน่าย หรือแปรรูปจะต้องขออนุญาตก่อน[4] แต่มีข้อห้ามคือ ห้ามสูบกัญชาในที่สาธารณะ ห้ามใช้และจำหน่ายกับสตรีมีครรภ์ สตรีให้นมบุตร ห้ามจำหน่ายให้กับผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี และห้ามครอบครองสารสกัดที่มีปริมาณสาร THC เกินกว่า 0.2% โดยไม่มีใบอนุญาต

ภายหลังการนำพืชกัญชาและกระท่อมออกจากบัญชียาเสพติดให้โทษประเภท 5 พบว่าความชุกของผู้ที่ใช้พืชทั้ง 2 ชนิดเพื่อนันทนาการมีแนวโน้มสูงขึ้นมาก ทั้งนี้จากการสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของประชาชนไทยอายุ 18-65 ปี ของสุริยัน บุญแท้[5] มีการประมาณการว่าในปี พ.ศ. 2565 ประชาชนไทยอายุ 18-65 ปี ใช้กัญชาเพื่อนันทนาการมากถึง 11.10 ล้านคน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 ถึง 9.20 ล้านคน ในขณะที่มีการทำน้ำต้มใบกระท่อมเพื่อนันทนาการ 2.02 ล้านคน โดยเพิ่มจากปีที่ผ่านมา 0.43 ล้านคน นอกจากนี้ยังพบว่าเยาวชนอายุน้อยกว่า 20 ปี มีการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อนันทนาการมากขึ้น ทั้งนี้จากการสำรวจของศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด (ศศก.) ในปี พ.ศ. 2563-2565 พบว่ามีการใช้กัญชาแบบสูบในเด็กและเยาวชนไทยอายุ 18-19 ปี สูงขึ้น 10 เท่า จากร้อยละ 1 - 2 เป็นร้อยละ 9.7 ในระยะเวลา 3 ปี ขณะที่พืชกระท่อมพบว่า ร้อยละ 6.4 มีการเคี้ยวใบกระท่อมสดเพื่อนันทนาการ ร้อยละ 4.5 ดื่มน้ำต้มกระท่อมผสมสารอื่น และ ร้อยละ 4.0 ดื่มน้ำต้มกระท่อมบรรจุขวดสำเร็จรูปไม่ผสมสารอื่น[6] สอดคล้องกับการศึกษาของมานพ คณะโต และคณะ[7] ที่พบว่าหลังการปรับปรุงกฎหมาย เยาวชนมีพฤติกรรมใช้กัญชาเพิ่มขึ้นเฉลี่ยทุกกลุ่มอายุคืออยู่ที่ร้อยละ 3.05 โดยพบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีการเสพกัญชาเพิ่มมากขึ้น การใช้กัญชาและกระท่อมในเด็กและเยาวชนส่งผลเสียต่อร่างกาย เช่นการเกิดภาวะพิษเฉียบพลัน[8] ทำให้เกิดความผิดปกติของสมอง ความคิดและความจำลดน้อยลง สมาธิสั้นและมีการตอบสนองไม่เป็นปกติในระดับที่รุนแรงมากกว่าผู้ใหญ่[9] ทำให้มีระดับสติปัญญาลดลง[10] รวมถึงทำให้เกิดโรคทางจิตแบบเฉียบพลันในวัยรุ่น[11] เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน หน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีประกาศแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกัญชาหรือกัญชงในสถานศึกษา[12] โดยมีใจความหลักคือ การห้ามมิให้นักเรียน นักศึกษา หรือบุคลากรของสถานศึกษาใช้กัญชาหรือกัญชงเพื่อการนันทนาการ การกำกับควบคุมร้านค้าที่จำหน่ายอาหารหรือเครื่องดื่มในบริเวณสถานศึกษา งดจำหน่ายอาหาร หรือเครื่องดื่มที่มีการผสมส่วนใด ๆ ของกัญชาหรือกัญชง อีกทั้งห้ามมิให้นักเรียน นักศึกษา หรือบุคลากร ของสถานศึกษา นำอาหารหรือเครื่องดื่มที่มีการผสมส่วนใด ๆ ของกัญชาหรือกัญชง เข้ามาบริโภคในสถานศึกษา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การป้องกันปัญหาการใช้กัญชาและกระท่อมในกลุ่มเด็กและเยาวชนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน รวมถึงสถาบันครอบครัว เนื่องจากครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมแรกที่สำคัญต่อพฤติกรรมการใช้สิ่งเสพติดของเยาวชน[13-14] ทั้งนี้ยังไม่พบการศึกษาถึงระดับความรู้ ความตระหนักของผู้ปกครองต่อโทษของกัญชาและกระท่อมที่มีต่อบุตรหลาน รวมถึงพฤติกรรมของผู้ปกครองเพื่อป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อนันทนาการของบุตรหลานในครอบครัว ซึ่งจะเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการหาแนวทางป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมในทางที่ผิดของเด็กและเยาวชนต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาระดับความรู้ ความตระหนัก และพฤติกรรมการป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมของบุตรหลานของผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมของบุตรหลาน ของผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์

การใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อนันทนาการ หมายถึง การนำกัญชาและกระท่อมไปสูบ ดม เคี้ยว ดื่ม กิน หรือบริโภคในรูปแบบต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลิน รวมถึงการนำไปปรุงอาหาร เพื่อเพิ่มรสชาติ

พฤติกรรมป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อนันทนาการของผู้ปกครอง หมายถึง พฤติกรรมของผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับกัญชาและกระท่อมที่แสดงออกต่อบุตรหลานหรือผู้ที่อยู่ในความดูแลในครอบครัว ที่อาจส่งผลต่อการใช้กัญชาและกระท่อมของบุตรหลานหรือผู้ที่อยู่ในความดูแลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

วิธีการศึกษา

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจภาคตัดขวางเชิงวิเคราะห์ (cross-sectional analytical study) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามในกลุ่มผู้ปกครองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ช่วงเดือนมกราคม ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.2567

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการศึกษา คือผู้ปกครองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป โดยในปีการศึกษา 2566 มีจำนวนทั้งสิ้น 41,438 คน[15] โดยมีการคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยสูตร Taro Yamane[16] โดยกำหนดค่าคลาดเคลื่อนที่ใช้ในงานวิจัยที่ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 397 คน และเพื่อป้องกันความไม่สมบูรณ์ของข้อมูล และความสะดวกในการเก็บข้อมูลจึงคำนวณเผื่ออีกร้อยละ 25 ดังนั้นจึงเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 500 คน การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างโดยการคัดเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีนักเรียนจำนวน 500 คนขึ้นไปในเขตอำเภอเมือง 2 แห่งและในเขตอำเภออื่น 3 แห่ง ประกอบด้วย อำเภอจอมทอง อำเภอสันกำแพง และอำเภอสารภี จากนั้นทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ 100 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามระดับชั้นปีที่ 1 ถึง 6 จากนั้นสุ่มเลือกนักเรียนแต่ละชั้นปีตามขนาดสัดส่วน (Proportion allocation) และสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการจับฉลากรายชื่อนักเรียนให้ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่ถูกคัดเลือก เกณฑ์คัดเลือกเข้าคือ ผู้ปกครองที่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยและยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วย 5 ส่วนหลัก คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครอง ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา พฤติกรรมเสี่ยง (การสูบบุหรี่/ดื่มสุรา/ใช้กัญชาและกระท่อม) การปลูกกัญชา/กระท่อมในครัวเรือน สัมพันธภาพในครอบครัว

ส่วนที่ 2 การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านโทษภัยของกัญชา/กระท่อมจากแหล่งต่างๆ ประกอบด้วยข้อคำถาม 2 ข้อ ถึงการได้รับข้อมูลจากทางโรงเรียน และการรับรู้ข่าวสารจากช่องทางอื่น

ส่วนที่ 3 ความรู้ทางกฎหมายและโทษภัยของกัญชา/กระท่อมที่มีต่อเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี ประกอบด้วยข้อคำถามความรู้ต่อกัญชา 10 ข้อ และความรู้ต่อกระท่อม 10 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนน คือ ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน แบ่งระดับความรู้เป็น 3 ระดับ ตามเกณฑ์ของ Bloom[17] ดังนี้คือ น้อยกว่าร้อยละ 60 คือความรู้ระดับต้องปรับปรุง, ร้อยละ 60-79 คือความรู้ระดับปานกลาง และ ร้อยละ 80 ขึ้นไป คือความรู้ระดับดี

ส่วนที่ 4 ความตระหนักต่อโทษของการใช้กัญชา/กระท่อมเพื่อนันทนาการของบุตรหลานในครอบครัว ประกอบด้วยความตระหนักต่อโทษของกัญชา 10 ข้อและกระท่อม 10 ข้อ และมีระดับความเห็น 5 ระดับคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ค่าคะแนน 5, 4, 3, 2, 1 ในข้อความตระหนักที่เหมาะสม และ 1, 2, 3, 4, 5 ในข้อความตระหนักที่ไม่เหมาะสม และแบ่งระดับความตระหนักเป็น 3 ระดับตามเกณฑ์ของ Best[18] คือ 10-23 คะแนน คือความตระหนักระดับไม่เหมาะสม, 24-37 คะแนน คือความตระหนักระดับปานกลาง และ 38-50 คะแนน คือความตระหนักระดับเหมาะสม

ส่วนที่ 5 พฤติกรรมในการป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อการนันทนาการของบุตรหลาน ประกอบด้วยข้อคำถาม 14 ข้อ เป็นพฤติกรรมในเชิงบวก 6 ข้อ และพฤติกรรมในเชิงลบ 8 ข้อ และมีระดับความถี่ของพฤติกรรม 3 ระดับคือ ไม่เคยทำ ทำบางครั้ง และทำเป็นประจำ โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 0, 1, 2 ในพฤติกรรมที่เหมาะสม และ 2, 1, 0 ในพฤติกรรม

ที่ไม่เหมาะสม และแบ่งระดับพฤติกรรมการป้องกันเป็น 3 ระดับตามเกณฑ์ของ Best[18] คือ 0-9 คะแนน คือพฤติกรรมระดับไม่เหมาะสม, 10-19 คะแนน คือพฤติกรรมระดับปานกลาง และ 20-28 คะแนน คือพฤติกรรมระดับเหมาะสม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามทั้งชุดผ่านการวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา โดยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านได้เท่ากับ 0.85 และผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในพื้นที่อำเภอสันทราย จำนวน 30 คน หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความรู้ทางกฎหมายและโทษภัยของกัญชาและกระท่อม โดยสูตร Kuder-Richardson 20 มีค่าเท่ากับ 0.85 และ 0.83 ตามลำดับ และหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความตระหนักต่อโทษของการใช้กัญชา/กระท่อมเพื่อนันทนาการของบุตรหลาน และแบบสอบถามพฤติกรรมในการป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อการนันทนาการของบุตรหลาน โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) มีค่าเท่ากับ 0.78 และ 0.82 ตามลำดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอน และเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในช่วงเดือนมกราคม ถึงมีนาคม พ.ศ. 2567 โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม โดยใช้เวลาประมาณ 10-15 นาทีต่อคน จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล แล้วจึงนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยนี้ได้รับการรับรองการพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัย จากสำนักงานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยพายัพ เลขที่ COE No.66/024 ลงวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2566 กลุ่มตัวอย่างได้รับการพิทักษ์สิทธิโดยผู้วิจัยทำเอกสารชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบถึงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของการทำวิจัย เพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บแบบสอบถามเป็นไปตามความสมัครใจ กลุ่มตัวอย่างมีอิสระในการตอบคำถาม กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิปฏิเสธการทำแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยถือว่าเป็นความลับและนำมาใช้เพื่อการวิจัยโดยนำเสนอในลักษณะภาพรวม และไม่มีการกระทำใดๆที่เป็นอันตรายต่อกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติ chi-square test เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ และพฤติกรรมในการป้องกันการใช้กัญชา/กระท่อมของบุตรหลานของกลุ่มตัวอย่าง และใช้สถิติ binary logistic regression ในการวิเคราะห์ปัจจัยทำนายพฤติกรรมในการป้องกันของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษา

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปกครองของนักเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง 200 คน และในอำเภออื่น 300 คน รวมทั้งสิ้น 500 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 68.0 มีอายุระหว่าง 19-72 ปี และอายุเฉลี่ย 40.1 ปี มีระดับการศึกษาสูงสุดคือ มัธยมศึกษา หรือ ปวช. (ร้อยละ 39.8) และปริญญาตรี (ร้อยละ 29.8) มีอาชีพหลักส่วนใหญ่คือรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 27.6) และธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ (ร้อยละ 14.0) กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 72.4 เป็นบิดา/มารดาของเด็ก ลักษณะ

ครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวที่อาศัยอยู่เฉพาะพ่อแม่และลูก (ร้อยละ 67.6) คนในครอบครัวเป็นแบบรักใคร่กลมเกลียวไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันร้อยละ 55.6 ในขณะที่มีลักษณะแตกแยกและมีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวร้อยละ 1.0 ในบริเวณบ้านของกลุ่มตัวอย่างมีการปลูกกัญชาหรือกระท่อมเพื่อการบริโภคในครัวเรือน 22 ราย (ร้อยละ 4.4) ในจำนวนดังกล่าวได้มีการอนุญาตให้วัยรุ่นในครอบครัวสามารถใช้กัญชาหรือกระท่อมที่ปลูกในบริเวณบ้านจำนวน 4 ราย

ในด้านพฤติกรรมเสี่ยงของผู้ปกครอง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเคยดื่มสุราและของมึนเมาแต่เลิกแล้วร้อยละ 20.4 และปัจจุบันยังดื่มอยู่ร้อยละ 28.6 เคยสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าแต่เลิกแล้วร้อยละ 7.2 และปัจจุบันยังคงสูบอยู่ร้อยละ 3.6 เคยใช้กัญชาในรูปแบบต่างๆแต่เลิกแล้วร้อยละ 3.8 และปัจจุบันยังใช้อยู่ร้อยละ 1.4 และเคยใช้กระท่อมในรูปแบบต่างๆ แต่เลิกแล้วร้อยละ 2.2 และปัจจุบันยังคงใช้อยู่ร้อยละ 1.4 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 พฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มตัวอย่าง (n=500)

	ไม่เคย จำนวน (ร้อยละ)	เคย ปัจจุบันเลิกแล้ว จำนวน (ร้อยละ)	เคย ปัจจุบันยังทำอยู่ จำนวน (ร้อยละ)
ดื่มสุรา เบียร์ หรือของมึนเมาอื่นๆ	255(51.0)	102(20.4)	143(28.6)
สูบบุหรี่ธรรมดา บุหรี่ไฟฟ้า บุหรี่รูปแบบอื่นๆ	446(89.2)	36(7.2)	18(3.6)
ใช้กัญชาในรูปแบบต่างๆ เช่น สูดดม กิน ดื่ม	474(94.8)	19(3.8)	7(1.4)
กิน ดื่ม ผลิตภัณฑ์ที่มีกัญชาเป็นส่วนผสมที่มีจำหน่ายในท้องตลาด	481(96.2)	15(3.0)	4(0.8)
ใช้กระท่อมในรูปแบบต่างๆ เช่น เคี้ยวใบสด สูบ ดื่มน้ำกระท่อม ผสมในอาหาร เป็นต้น	482(96.4)	11(2.2)	7(1.4)

กลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารผลกระทบของกัญชา/กระท่อมที่มีต่อเด็กและเยาวชนร้อยละ 51.1 โดยส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากสื่อโซเชียลต่างๆ ร้อยละ 92.3 และข่าวสารจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 71.2 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังได้รับข้อมูลข่าวสารจากโรงเรียนของบุตรหลานในเรื่องข้อห้ามหรือมาตรการป้องกันการใช้กัญชา/กระท่อมของเด็กนักเรียนในสถานศึกษา ร้อยละ 52.4 โดยมีช่องทางผ่านการการสื่อสารออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ค กลุ่มไลน์ (ร้อยละ 61.5) และผ่านการประชุมผู้ปกครอง ร้อยละ 53.6 ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การได้รับข่าวสารผลกระทบของกัญชา/กระท่อมต่อเด็กและเยาวชนของกลุ่มตัวอย่าง (n=500)

การได้รับข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับข่าวสารผลกระทบของกัญชา/กระท่อมต่อเด็กและเยาวชน		
ไม่ได้รับข่าวสาร	203	40.6
ได้รับข่าวสาร จาก	297	59.4
- สื่อโซเชียลต่างๆ เช่น เฟสบุ๊ค ยูทูป ไลน์	274	92.3
- ข่าวสารจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์	212	71.4

การได้รับข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
- หมอ พยาบาล เภสัชกร	69	23.2
- ผู้ใกล้ชิด เช่น คนในครอบครัว ญาติ เพื่อน	68	22.9
การได้รับการสื่อสารจากโรงเรียนของบุตรหลาน ต่อข้อห้ามหรือมาตรการป้องกันการใช้กัญชา/กระท่อมของเด็กนักเรียนในสถานศึกษา		
ไม่ได้รับข่าวสาร	237	47.4
ได้รับข่าวสาร จาก	263	52.6
- การสื่อสารออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ค, กลุ่มไลน์	162	61.6
- การประชุมกลุ่มผู้ปกครอง ประชุมร่วมกับครู	140	53.2
- เว็บไซต์ของโรงเรียน	101	38.4
- เอกสารทางการจากโรงเรียน	46	17.5

ความรู้และความตระหนักของกลุ่มตัวอย่างต่อโทษของการใช้กัญชา/พืชกระท่อมในเด็กและเยาวชน

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ต่อกัญชาและกระท่อมในระดับต้องปรับปรุง (ร้อยละ 42.0 และ 45.8 ตามลำดับ) ในขณะที่ส่วนใหญ่มีความตระหนักต่อโทษของกัญชาในระดับปานกลางและเหมาะสม (ร้อยละ 48.2 และ 48.2) และมีความตระหนักต่อโทษของกระท่อมในระดับปานกลางร้อยละ 49.4 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ระดับความรู้และความตระหนักของกลุ่มตัวอย่างต่อโทษของกัญชา/กระท่อมในเด็กและเยาวชน (n=500)

	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความรู้ต่อโทษของกัญชา		
ต้องปรับปรุง	210	42.0
ปานกลาง	152	30.4
ดี	138	27.6
ระดับความรู้ต่อโทษของกระท่อม		
ต้องปรับปรุง	229	45.8
ปานกลาง	149	29.8
ดี	122	24.4
ระดับความตระหนักต่อโทษของกัญชา		
ไม่เหมาะสม	18	3.6
ปานกลาง	241	48.2
เหมาะสม	241	48.2
ระดับความตระหนักต่อโทษของกระท่อม		

	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เหมาะสม	18	3.6
ปานกลาง	247	49.4
เหมาะสม	235	47.0

ระดับพฤติกรรมของผู้ปกครองในการป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อนันทนาการของบุตรหลานที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือไม่อนุญาตให้บุตรหลานในครอบครัวทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในครัวเรือน เช่น ไม่เคี้ยวหรือดื่มน้ำกระท่อม/สูบกัญชาหรือใช้ผลิตภัณฑ์กัญชาต่อหน้าเด็กวัยรุ่นในครอบครัว และไม่อนุญาตให้วัยรุ่นในครอบครัวใช้กัญชาหรือใบกระท่อมเพื่อความสนุกสนาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามพบว่ากลุ่มตัวอย่างมักไม่ทำพฤติกรรมการป้องกันในเชิงรุก เช่น การพูดคุย/แนะนำวัยรุ่นในครอบครัวในเรื่องโทษหรือผลเสียของการใช้กัญชาหรือกระท่อมในวัยรุ่น การให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการป้องกันไม่ให้เด็กวัยรุ่นในครอบครัวใช้กัญชาหรือกระท่อม และการสอดส่องพฤติกรรม/เฝ้าระวังไม่ให้วัยรุ่นในครอบครัวใช้กัญชาหรือกระท่อม (ตารางที่ 4) และเมื่อจำแนกระดับพฤติกรรมเป็น 3 ระดับตามค่าคะแนนรวมของพฤติกรรม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับพฤติกรรมที่เหมาะสม 335 คน (ร้อยละ 67.0) ระดับปานกลาง 164 คน (ร้อยละ 32.8) และมีเพียง 1 คน (ร้อยละ 0.2) ที่มีพฤติกรรมในระดับไม่เหมาะสม

ตารางที่ 4 พฤติกรรมป้องกันของกลุ่มตัวอย่างต่อการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อนันทนาการของบุตรหลานที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี (n=500)

พฤติกรรมของผู้ปกครอง	จำนวน(ร้อยละ) ของพฤติกรรม			คะแนนพฤติกรรม
	ไม่เคยทำ	ทำบางครั้ง	ทำประจำ	mean(SD)
ท่านสูบกัญชาหรือใช้ผลิตภัณฑ์กัญชาต่อหน้าเด็กวัยรุ่นในครอบครัว	475(95.0)	16(3.2)	9(1.8)	1.93(0.33)
ท่านนำใบหรือส่วนของกัญชาผสมในอาหารเพื่อรับประทานในครัวเรือน	442(88.4)	50(10.0)	8(1.6)	1.87(0.38)
ท่านเคี้ยวหรือดื่มน้ำกระท่อมต่อหน้าเด็กวัยรุ่นในครอบครัว	477(95.4)	15(3.0)	8(1.6)	1.94(0.30)
ท่านนำใบกระท่อมผสมในอาหารเพื่อรับประทานในครัวเรือน	469(93.8)	22(4.4)	9(1.8)	1.92(0.33)
ท่านอนุญาตให้วัยรุ่นในครอบครัวใช้กัญชาเพื่อความสนุกสนาน	479(95.8)	11(2.2)	10(2.0)	1.94(0.31)
ท่านอนุญาตให้วัยรุ่นในครอบครัวใช้ใบกระท่อมเพื่อความสนุกสนาน	480(96.0)	12(2.4)	8(1.6)	1.94(0.29)
ท่านพูดคุย/แนะนำวัยรุ่นในครอบครัวในเรื่องโทษหรือผลเสียของการใช้กัญชาในวัยรุ่น	150(30.0)	163(32.6)	187(37.4)	1.07(0.82)
ท่านพูดคุย/แนะนำวัยรุ่นในครอบครัวในเรื่องโทษหรือผลเสียของการใช้กระท่อมในวัยรุ่น	140(28.0)	166(33.2)	194(38.8)	1.11(0.81)
ท่านร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปีใช้กัญชา	183(36.6)	93(18.6)	224(44.8)	1.08(0.90)

พฤติกรรมของผู้ปกครอง	จำนวน(ร้อยละ) ของพฤติกรรม			คะแนนพฤติกรรม
	ไม่เคยทำ	ทำบางครั้ง	ทำประจำ	mean(SD)
ท่านร่วมมือกับทางโรงเรียนเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 18 ปีใช้กระท่อม	175(35.0)	93(18.6)	232(46.4)	1.11(0.89)
ท่านแนะนำวัยรุ่นในครอบครัวว่า การใช้กัญชาดีกว่าการใช้สารเสพติดอื่น เช่น ยาบ้า ยาอี เป็นต้น	435(87.0)	35(7.0)	30(6.0)	1.81(0.52)
ท่านแนะนำวัยรุ่นในครอบครัวว่า การใช้ใบกระท่อมดีกว่าใช้สารเสพติดอื่น เช่น ยาบ้า ยาอี เป็นต้น	444(88.8)	32(6.4)	24(4.8)	1.84(0.48)
ท่านคอยสอดส่องพฤติกรรม/เฝ้าระวัง ไม่ให้วัยรุ่นในครอบครัวใช้กัญชา	156(31.2)	93(18.6)	251(50.2)	1.19(0.88)
ท่านคอยสอดส่องพฤติกรรม/เฝ้าระวัง ไม่ให้วัยรุ่นในครอบครัวใช้กระท่อม	157(31.4)	86(17.2)	257(51.4)	1.20(0.89)

ปัจจัยทำนายพฤติกรรมของผู้ปกครองเพื่อป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อการนันทนาการของบุตรหลานที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

เมื่อจำแนกพฤติกรรมการป้องกันของผู้ปกครองเป็น 2 ระดับ คือ พฤติกรรมในระดับไม่เหมาะสมถึงปานกลางจำนวน 165 คน (ร้อยละ 33.0) และพฤติกรรมที่เหมาะสมจำนวน 335 คน (ร้อยละ 67.0) แล้ววิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ โดยใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square test) ผลการวิเคราะห์พบว่า เพศ, ช่วงอายุ, ความเกี่ยวพันกับเด็กนักเรียน, การใช้กัญชาในรูปแบบต่างๆ, การกิน ดื่ม ผลิตภัณฑ์ที่มีกัญชาเป็นส่วนผสม, ใช้กระท่อมในรูปแบบต่างๆ, การรับรู้ข้อมูลด้านผลเสียของกัญชา/กระท่อมที่มีต่อเด็ก, การได้รับการสื่อสารจากโรงเรียนของบุตรหลาน, ระดับความรู้ต่อโทษภัยของกัญชาที่มีต่อบุตรหลาน, ระดับความรู้ต่อโทษภัยของพืชกระท่อมที่มีต่อบุตรหลาน, ระดับความตระหนักต่อโทษภัยของกัญชาที่มีต่อบุตรหลาน , ระดับความตระหนักต่อโทษภัยของพืชกระท่อมที่มีต่อบุตรหลาน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้ปกครองเพื่อป้องกันการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อการนันทนาการของบุตรหลานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value<0.05) และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแบบพหุตัวแปร (binary logistic regression) ด้วยเทคนิค Forward LR เพื่อหาปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันการใช้กัญชา/กระท่อมเพื่อการนันทนาการของบุตรหลานของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าปัจจัยทำนายพฤติกรรมป้องกันของผู้ปกครอง ประกอบด้วย เพศหญิง (AOR= 1.99, 95%CI=1.23-3.26) การเป็นบิดา/มารดาของเด็ก (AOR=4.04, 95%CI=1.02-16.22) การได้รับข้อมูลโทษของกัญชา/กระท่อมที่มีต่อเด็ก (AOR=2.74, 95%CI=1.69-4.45) การได้รับข้อมูลจากโรงเรียน (AOR=1.89, 95%CI=1.17-3.04) ความรู้ต่อโทษของกัญชาที่มีต่อเด็กในระดับปานกลาง (AOR=2.79, 95%CI=1.63-4.78) และดี (AOR=2.31, 95%CI=1.28-4.17) และความตระหนักต่อโทษของกัญชาที่มีต่อเด็กในระดับปานกลาง (AOR=11.26, 95%CI=1.39-90.85) และดี (AOR=37.42, 95%CI=4.58-305.81) โดยปัจจัยทั้ง 6 ตัวสามารถทำนายพฤติกรรมการป้องกันการใช้กัญชา/กระท่อมเพื่อการนันทนาการของบุตรหลานของกลุ่มตัวอย่างได้ร้อยละ 38.1 (Nagelkerke R Square=0.381) (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันการใช้กัญชา/กระท่อมเพื่อนันทนาการของบุตรหลานของกลุ่มตัวอย่าง (n=500)

ตัวแปร	B	S.E.(b)	p-value	AOR**	95% CI AOR	
					LL	UL
ค่าคงที่	-5.08	1.29	<0.001*	0.006		
เพศหญิง (ชาย[ref])	0.69	0.25	0.005*	1.99	1.23	3.26
ความเกี่ยวพันกับเด็ก (ไม่สัมพันธ์ทางสายเลือด[ref])			0.003			
ญาติ	0.70	0.78	0.372	2.01	0.43	9.36
พี่ น้อง	0.46	0.75	0.533	1.59	0.37	6.86
บิดา มารดา	1.39	0.71	0.049*	4.04	1.02	16.22
ได้รับข้อมูลผลเสียของกัญชา/กระท่อมต่อเด็ก (ไม่ได้รับ[ref])	1.01	0.24	<0.001*	2.74	1.69	4.45
ได้รับข้อมูลข้อห้ามหรือมาตรการด้านกัญชา/กระท่อมต่อเด็กจากโรงเรียน (ไม่ได้รับ[ref])	0.63	0.24	0.009*	1.89	1.17	3.04
ระดับความรู้ต่อโทษของกัญชาต่อเด็ก (ต้องปรับปรุง[ref])			<0.001			
ปานกลาง	1.03	0.27	<0.001*	2.79	1.63	4.78
ดี	0.84	0.31	0.005*	2.31	1.28	4.17
ระดับความตระหนักต่อโทษของกัญชาที่มีต่อเด็ก (ต้องปรับปรุง[ref])			<0.001			
ปานกลาง	2.42	1.06	0.023*	11.26	1.39	90.85
เหมาะสม	3.62	1.07	0.001*	37.42	4.58	305.81
Nagelkerke R Square	0.381					
Overall p-value	<0.001					

* p-value<0.05

** AOR=Adjusted Odd Ratio

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ภายหลังการปลดล็อกกระท่อมและกัญชาออกจากบัญชียาเสพติดให้โทษของประเทศไทยนั้น หลายภาคส่วนมีความเห็นตรงกันว่าเด็กและเยาวชนที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปีจะกลายเป็นกลุ่มเสี่ยง สอดคล้องกับข้อมูลพบว่าในปัจจุบันเยาวชนเข้าถึงกัญชาและกระท่อมเพื่อการนันทนาการเพิ่มขึ้นอย่างมาก[19-20] ทั้งนี้ในหลายการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมทางครอบครัวมีผลโดยตรงต่อการใช้สารเสพติดของเด็กและเยาวชน ในขณะที่การสนับสนุนที่เหมาะสมจากผู้ปกครองจะส่งผลดีต่อการป้องกันการใช้สารเสพติดของเด็กและเยาวชนได้ [13-14, 21] ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งสถาบันการศึกษาและสถาบันครอบครัวเพื่อให้เกิดมาตรการป้องกันปัญหาที่ครอบคลุม ในการศึกษานี้พบว่าผู้ปกครองร้อยละ 67.2 มีพฤติกรรมการป้องกันในระดับดี อย่างไรก็ตามพบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่กระทำพฤติกรรมการป้องกันในเชิงรุก เช่น การพูดคุย/แนะนำวัยรุ่นในครอบครัวในเรื่องโทษหรือ

ผลเสียของการใช้กัญชา/กระท่อมในวัยรุ่น, การร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันไม่ให้เด็กวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 18 ปีใช้กัญชา/กระท่อม หรือการสอดส่องพฤติกรรม/เฝ้าระวัง ไม่ให้วัยรุ่นในครอบครัวใช้กัญชา/กระท่อม ทั้งนี้มีการศึกษาในต่างประเทศที่พบว่าการติดตามเชิงรุกและการสื่อสารโดยผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจที่จะลดพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การใช้กัญชา และการใช้ยาในทางที่ผิด ของเด็กและเยาวชน[22-23] ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญและแสดงพฤติกรรมในเชิงรุกดังกล่าวกับบุตรหลานในครอบครัวมากยิ่งขึ้น

การศึกษานี้พบว่าปัจจัยทำนายพฤติกรรมป้องกันของผู้ปกครอง ประกอบด้วย เพศหญิง, ความเกี่ยวพันกับเด็กโดยเป็นบิดา-มารดา, การได้รับข้อมูลโทษของกัญชา/กระท่อมที่มีต่อเด็ก, การได้รับข้อมูลข้อห้าม/มาตรการที่เกี่ยวกับกัญชาและกระท่อมจากโรงเรียน, ความรู้ต่อโทษของกัญชาที่มีต่อเด็กระดับปานกลางถึงดี, และความตระหนักต่อโทษของกัญชาที่มีต่อเด็กในระดับปานกลางถึงเหมาะสม

การที่ผู้ปกครองเป็นเพศหญิง เป็นปัจจัยทำนายพฤติกรรมป้องกันบุตรหลานต่อการใช้กัญชาและกระท่อม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเพศหญิงมีพฤติกรรมการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อนันทนาการน้อยกว่าเพศชาย โดยผลการสำรวจพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของประชาชนใน 20 จังหวัดทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2565 พบว่า เพศชายมีการใช้กัญชาและกระท่อมเพื่อนันทนาการมากกว่าเพศหญิงอย่างชัดเจน[5] ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอนุพงษ์ วงศ์นิลยอง[24] ที่พบว่าเพศหญิงมีการใช้กัญชาน้อยกว่าเพศชาย และการศึกษาของปัณณทัต ตันธนปัญญากร และคณะ[25] ที่พบว่าเพศชายมีความสัมพันธ์กับการใช้พืชกระท่อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (AOR= 2.98, 95% CI= 1.55-4.74, p=0.007) การไม่ใช้กัญชาหรือกระท่อมเพื่อการนันทนาการของผู้ปกครองจึงเป็นพฤติกรรมป้องกันบุตรหลานต่อการใช้กัญชาและกระท่อมที่เหมาะสมอีกประการหนึ่ง

การที่ผู้ปกครองเป็นบิดาหรือมารดาของเด็กเป็นปัจจัยทำนายพฤติกรรมป้องกันบุตรหลานต่อการใช้กัญชาและกระท่อม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบิดาหรือมารดามีความใกล้ชิดและห่วงใยบุตรของตนเองมากกว่าผู้อื่นที่เป็นผู้ปกครอง นอกจากนี้บิดา/มารดามีหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอนบุตรของตนเอง จึงทำให้อาจมีพฤติกรรมการป้องกันบุตรหลานมากกว่าผู้อื่นที่เป็นผู้ปกครอง

การได้รับข้อมูลข่าวสารโทษภัยของกัญชา/กระท่อมของผู้ปกครอง มีผลกระทบในเชิงบวกต่อพฤติกรรมการป้องกันบุตรหลานต่อการใช้กัญชาและกระท่อม สอดคล้องกับการศึกษาของช่อแก้ว ส่งแสงทอง[13] และมนัสนันท์ ผลานิสงค์[26] ที่พบว่าการรับรู้ข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับยาเสพติดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าความรู้และความตระหนักต่อโทษของกัญชาในระดับปานกลางถึงเหมาะสมเป็นปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันบุตรหลานของผู้ปกครองเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปัณณทัต ตันธนปัญญากรและคณะ[25] ทั้งนี้เนื่องจากความรู้ และทัศนคติเป็นตัวแปรที่สำคัญที่มีผลต่อการแสดงออกถึงพฤติกรรม สอดคล้องกับทฤษฎี KAP ที่กล่าวว่า เมื่อผู้รับสารได้รับสารก็จะทำให้เกิดความรู้ เมื่อเกิดความรู้ขึ้น ก็จะไปมีผลทำให้เกิดทัศนคติที่ถูกต้อง และขั้นสุดท้ายจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม[27] ในการศึกษานี้พบว่าร้อยละ 40.6 ของผู้ปกครองไม่ได้รับข่าวสารเรื่องผลกระทบของกัญชาและกระท่อม และร้อยละ 47.4 ของผู้ปกครองไม่ได้รับข่าวสารเรื่องมาตรการป้องกันการใช้กัญชา/กระท่อมในสถานศึกษา ภาครัฐและสถานศึกษาจึงควรมีช่องทางการนำเสนอข่าวสารโทษภัยของกัญชาและกระท่อมในเยาวชนสู่ผู้ปกครองและประชาชนทั่วไปอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. สถานศึกษาควรถ่ายทอดข้อมูลสถานการณ์ปัญหาและโทษภัยของการใช้กัญชาและกระท่อมในเด็กและเยาวชนรวมถึงสื่อสารมาตรการป้องกันปัญหาการใช้กัญชาและกระท่อมในสถานศึกษาไปสู่ผู้ปกครอง และมีแนวทางที่จะสร้างความตระหนักต่อ

ปัญหาให้แก่ผู้ปกครองโดยเฉพาะผู้ที่ไม่ใช่บิดาหรือมารดา รวมถึงสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองในการสอดส่องดูแลและเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของบุตรหลานในครอบครัวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการใช้กัญชาและกระท่อมของเด็กและเยาวชน

2. ในกรณีที่พบว่านักเรียนอยู่อาศัยร่วมกับผู้อื่นที่ไม่ใช่บิดา-มารดา หรืออาศัยอยู่ร่วมกับพี่น้องที่มีอายุไล่เลี่ยกันโดยลำพัง หรือพบว่าผู้ปกครองของนักเรียนมีพฤติกรรมการใช้กัญชา/กระท่อม โรงเรียนอาจมีมาตรการป้องกันเพิ่มเติม เช่น การประชุมทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง การขอให้ผู้ปกครองที่แท้จริงคอยสอดส่องดูแล การขอความร่วมมือไม่ให้ผู้ปกครองทำพฤติกรรมเสี่ยงภายในครัวเรือน เป็นต้น

3. สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานด้านวิชาการควรมีการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและทักษะของผู้ปกครองหรือผู้สนใจในการป้องกันและจัดการปัญหาการใช้กัญชา/กระท่อม และสิ่งเสพติดอื่นๆของเด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิดกระบวนการเฝ้าระวังที่ครอบคลุมทั้งในและนอกสถานศึกษา

4. ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนควรมีบทบาทเชิงรุกในการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้กัญชา/กระท่อมของบุตรหลานในครอบครัว รวมถึงการเป็นแบบอย่างที่ดี การให้คำแนะนำ และการสอดส่อง เฝ้าระวังพฤติกรรมของบุตรหลานในความดูแล

5. หน่วยงานภาครัฐทั้งหน่วยงานด้านสาธารณสุขและสถาบันการศึกษาควรมีช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกัญชาและกระท่อมสู่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะข้อมูลมาตรการทางกฎหมายต่อกัญชาและกระท่อมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด (ศศก.) คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้สนับสนุนงบประมาณการทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา. 2562;136(19 ก):1.
2. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564. ราชกิจจานุเบกษา. 2564;138(35 ก):1-3.
3. กระทรวงสาธารณสุข. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษประเภท 5 พ.ศ. 2565. ราชกิจจานุเบกษา. 2565;139(พิเศษ 35 ง):8.
4. กระทรวงสาธารณสุข. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง สมุนไพรควบคุม (กัญชา) พ.ศ. 2565. ราชกิจจานุเบกษา. 2565;139 (พิเศษ 272 ง):3-4.
5. สุริยัน บุญแท้. โครงการสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมการใช้สารเสพติด: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 18-65 ปี ใน 20 จังหวัดทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด; 2565.
6. Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ. ศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติดเผยข้อมูลเด็กอายุต่ำกว่า 20 ปี ใช้กัญชาแบบสูบสูงขึ้นถึง 10 เท่าใน 3 ปี [อินเทอร์เน็ต]. 2022 [เข้าถึงเมื่อ 27 มี.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก: https://www.hfocus.org/content/2022/12/26694
7. มานพ คณะโต, พูนรัตน์ ลียติกุล, รังสิยา วงศ์อุปปา. สถานการณ์กัญชาในเยาวชนไทยหลังการปรับปรุงกฎหมาย. วารสารสำนักงาน ป.ป.ส. 2565;38(2):45-57.

8. ธนพล นิ่มสมบูรณ์. พิษวิทยาของกัญชา. วารสารเภสัชกรรมโรงพยาบาล. 2563;30(2):125-36.
9. Fried P, Watkinson B, Gray R. Neurocognitive consequences of marihuana-a comparison with pre-drug performance. Neurotoxicol Teratol. 2005;27:231-9.
10. Power E, Sabherwal S, Healy C, O'Neill A, Cotter D, Cannon M. Intelligence quotient decline following frequent or dependent cannabis use in youth: a systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. Psychol Med. 2021;51:194-200.
11. Grant CN, Bélanger RE. Cannabis and Canada's children and youth. Paediatr Int Child Health. 2017;22:98-102.
12. กระทรวงศึกษาธิการ. ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกัญชาหรือกัญชงในสถานศึกษา ลงในราชกิจจานุเบกษา. 2565;139(156 ง).
13. ช่อแก้ว ส่งแสงทอง. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสงขลา [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; 2560.
14. สุวพันธุ์ คะโยธา, วุธิพงศ์ ภักดีกุล. ปัจจัยเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดและปัจจัยที่มีผลต่อการป้องกันยาเสพติดของเยาวชนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตเทศบาลนครสกลนคร. วารสารโรงพยาบาลสกลนคร. 2561;21(3):84-95.
15. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่. สารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2566 [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 2 ม.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก: https://www.secondarycm.go.th/web/wp-content/uploads/2023/07/สารสนเทศ66.pdf
16. Yamane T. Statistics: an introductory analysis. New York: Harper & Row; 1973.
17. Bloom BS. Handbook on formative and summative evaluation of student learning. New York: McGraw-Hill; 1971.
18. Best JW. Research in education. New Jersey: Prentice Hall; 1977.
19. ศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด. โครงการสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมการใช้สารเสพติด: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 15-65 ปี ใน 20 จังหวัดทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 2 เม.ย. 2567]. เข้าถึงได้จาก: https://cads.in.th/cads/content?id=130
20. สุเมธ นิยกิจ, อุษาวดี สุตะภักดิ์. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการใช้พืชกระท่อมเพื่อสันทนาการของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2566;11(1):103-18.
21. ศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด. การวิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบันและอนาคตภาพของปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยภูมิคุ้มกันฯ [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 5 เม.ย. 2567]. เข้าถึงได้จาก: https://cads.in.th/cads/content?id=29
22. Kuntsche S, Kuntsche E. Parent-based interventions for preventing or reducing adolescent substance use—a systematic literature review. Clin Psychol Rev. 2016;45:89-101.
23. Ryan J, Roman NV, Okwany A. The effects of parental monitoring and communication on adolescent substance use and risky sexual activity: a systematic review. Open Fam Stud J. 2015;7:7-12.

24. นุพงษ์ วงศ์นิลยอง. ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้กัญชาในประชาชนจังหวัดบึงกาฬ [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [เข้าถึงเมื่อ 5 เม.ย. 2567]. เข้าถึงได้จาก: https://bkpho.moph.go.th/ssjweb/bkresearch/require/files/post-doc/20240304140942.pdf
25. ปัณณทัต ตันธนปัญญากร, ทัศนพรรณ เวชศาสตร์, นลพรรณ ขันติกุลานนท์, ศศิวิมล จันทร์มาลี, อภิเชษฐ์ จำเนียรสุข. ความชุกและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้พืชกระท่อมของประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านกระแชง จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. 2566;18(2):45-59.
26. มนัสนันท์ ผลานิสงค์. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ จังหวัดกำแพงเพชร [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 7 เม.ย. 2567]. เข้าถึงได้จาก: https://mis.kpo.go.th/tobekpp/download/id6.pdf
27. ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์. การใช้แบบจำลอง KAP กับการศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ของคนประจำเรือไทย. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. 2561;8(2):84-102.